

Foto's: Collectie NIMH

Ruim anderhalve eeuw
marinegeschiedenis in beeld

Het Marineboek

In 2026 wordt het 250-jarig bestaan van de Verenigde Staten gevierd. Vooralsnog is daar alleen Zr.Ms. *Urania* bij aanwezig. In 1976, toen de bicentennial werd gevierd, gaf de Nederlandse zeemacht acte de présence met twee onderzeebootjagers (zie afbeelding) en het fonkelnieuwe geleidewapenfregat Hr.Ms. *Tromp*.

Eind 2025 verschijnt bij uitgeverij WBooks *het Marineboek*, een fotoboek met daarin meer dan 160 jaar aan marinegeschiedenis. Voor deze publicatie werden de collecties van het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) volledig doorgelicht. Aan de hand van uniek en veelal niet eerder gepubliceerd beeldmateriaal wordt de geschiedenis van de Koninklijke Marine vanuit verschillende perspectieven belicht.

De Koninklijke Marine kan zich verheugen in een constante stroom van publicaties die raken aan haar (historische) werkzaamheden. Toch is beeld daarbij vaak van ondergeschikt belang. Zeker als het gaat om werken waarbij foto's primair dienen als historische bron, is de spoeling dun. Een reden voor het NIMH deze handschoenen op te pakken en in het kielzog van het door ditzelfde instituut verzorgde *het Legerboek* (2011) en *het Luchtmachtboek* (2013) een derde en laatste fotoboek te maken over vloot en mariniers.

Het Marineboek baseert zich vrijwel geheel op de collecties van het NIMH, waarin zich veel beeldmateriaal bevindt. Een belangrijke bron voor het oudste beeldmateriaal betrof – naast losse fotoafdrukken en glasnegatieven – fotoalbums. Officieren konden zich in de begindagen van de fotografie een fototoestel veroorloven en namen dit dikwijls mee aan boord, waardoor de vroegste foto's van hun hand zijn. De latere schout-bij-nacht Johannes Muller (1816-1888) was bijvoorbeeld geïnteresseerd in fotografische ontwikkelingen en in zijn collectie werden dan ook

de oudste foto's van lineschepen, het toen nieuwe KIM en de afloop van de zeeslag bij het Japanse Shimonoseki (1864), aangetroffen. Maar er waren ook verzamelaars van foto's zoals vice-admiraal Alfred de Booy. Hij was tijdens de Tweede Wereldoorlog als marineattaché werkzaam in Londen en was later onder meer betrokken bij de aanschaf van het vliegkampschip Hr.Ms. *Karel Doorman*. De vroegste foto's van dit vaartuig, met de eerste Nederlandse marinehelikopter aan boord of deelnemend aan de eerste (pré-NAVO) Westerse Unie-oefeningen zijn allemaal door hem verzameld. Familiearchieven van marine-dynastieën als Muller, Kruys en Doorman bleken een ware 'goudmijnen' voor vroege foto's, maar ook albums van individuele marineofficieren bleken waardevol. Daarbij zijn de albums van fotoliefhebber Murk de Jong, onderzeebootcommandanten John Hoeke en Christiaan van Waning, Engelandvaarder Joop van der Meij en vlagofficieren Rudolph Crommelin, Harry Moorman en Albertus Pinke in het bijzonder vermeldenswaardig.

De meeste fotoalbums van het NIMH bevatten foto's uit de eerste zeventig jaar van de twintigste eeuw. Veel foto's van na die tijd bevinden zich – al dan niet digitaal (nog) in privébezit. Voor de illustratie van de naoorlogse geschiedenis kon dankbaar gebruik worden gemaakt van collecties die de marine(onderdelen) door eigen foto's lieten aanleggen. Een van de vroegste collecties op dit gebied is die van de Mariniersbrigade, waarbij de beroemde oorlogsfotograaf Hugo Wilmar zijn foto's van de strijd in Nederlands-Indië maakte. Met de oprichting van de Audiovisuele Dienst Koninklijke Marine (AVDKM) in 1953 kwam een schier oneindige golf aan marinefoto's op gang die vandaag de dag wordt voortgezet door het Mediacentrum Defensie (MCD). Al deze organisaties – en de

velen die nog onvermeld zijn gebleven – hebben albums, losse afdrucken, dia's, negatieven of digitale bestanden overgedragen aan het NIMH. Naast privékiekjes van marinepersoneel was er voor *het Marineboek* dus een waar stuwmeer aan beeldmateriaal om uit te putten.

Smaldeel I voer in 1960 voor bilaterale marineoefeningen op de Middellandse Zee toen in Agadir een aardbeving plaatsvond. De oppervlakteschepen spoedden zich naar de Marokkaanse stad om humanitaire bijstand te verlenen. Door de tienduizend doden werd het besmettingsgevaar al snel te groot en moest de hulpverlening worden gestaakt. Op deze herontdekte kleurendia zien we Frans en Nederlands marinepersoneel hulp verlenen.

Na afloop van de slag in Straat Shimonoseki, Japan (1864), loopt het gepavoiseerde raderstoomschip Zr.Ms. *Amsterdam* de baai van Nagasaki binnen. Dit is één van de oudste foto's waarop een schip van de Koninklijke Marine is vastgelegd.

Naast privékiekjes van marinepersoneel was er voor het Marineboek **een waar stuwmeer aan beeldmateriaal** om uit te putten

Sommige foto's lijken op het eerste oog weinig bijzonder, maar zijn dat bij nadere beschouwing wel. Hier zien we namelijk het vroegst teruggevonden kleurenbeeld uit de collectie van het NIMH: de nog piepkleine marinebasis Parera in 1949. Op de dia, die deel uitmaakt van een serie, zijn onder andere motortorpedoboten zichtbaar die eerder dienstdeden tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Het Marineboek behandelt in een zestal thematische hoofdstukken met ieder vijftig foto's met kaderteksten de geschiedenis van het materieel, de walvoorzieningen, de (vloot)inzet, het leven aan boord, het werken bij de marine in meer algemene zin en tenslotte de relatie tussen marine en maatschappij. Het boek probeert daarbij de uiteenlopende marineactiviteiten zo evenwichtig mogelijk te behandelen, zodat ook zaken zoals de inzet in Nederlands-Indië of werkzaamheden in voormalige marinehavens als Hellevoetsluis en Vlissingen aan bod komen. Eveneens is er ruimschoots aandacht voor verdwenen activiteiten in bijvoorbeeld de zeilvaart, het torpedobedrijf of in de marine-luchtvaart. Het boek is voor een breed publiek geschreven, maar hoopt nadrukkelijk ook de historische interesse van de meer ingevoerde marineman of -vrouw te prikkelen.

Het Marineboek

Auteur: J. Reinders (red.)
Uitgever: WBooks & NIMH
Omvang: 384 blz
ca. 320 foto's (hardcover)
Prijs: € 19,95
ISBN: 9789462587229